

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestans Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen betenként egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltnak.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Mi az igazság ?

Pilátus azért kérdezte, hogy megfeszítessék, mi pedig azért tudakozzuk, mert zavarban vagyunk, hogy nem vétünk-e ellene és a próféták méltósága ellen, midőn a szegénység miatt panaszkodunk.

Azonban a nyomoruság által napról-napra mindjobban szorongattatunk. Szükségleteink megnövekedtek, maréknyi lisztecskénk és olajunk elfogyatkozott. Pedig sokan volnának a kikiről gondot kellene viselnünk, nemcsak magunkról és hozzátartozóinkról, hanem a szentek szükségéről is, nagy dolgokról, a melyek középítésre várnak.

Az egekbe szeretnénk repülni és a mindennapi élet gondja van vállainkon. Másokat vigasztalunk és magunk is gyászban, sötétségben ülünk. Nem csuda, ha a gonoszok azzal csufolód-
nak velünk, hogy legalább csak magunkat tudnánk megtartani.

Hiszen próbáljuk is ezt a megtartást. Némelyek az ekére vetik az ő kezöket s mint a szántóvetők úgy kívánnak elélni, mások más munka és kenyér után nyujtják ki kezeiket, de leg-
többen ama Keresztelő János módjára gyengén ruházkodván és táplálkozván.

Mindezek miatt pedig a világtól erősen itéltetünk, holott pedig ha megnyitjuk a mi szán-
kat, még a mi testvéreink is a bírók közzé állanak.

Megkeseredem azért az én lelkemben és azt kérdezem, hogy az Isten embere, a próféta,
a tanító avagy csak a lévita is kérheti-e a világ fiainak módjokra az ő munkálkodásának bérét
és követelheti-e, hogy eltartsák azok, a kikhez küldetett? Avagy nem apostolság-e a mi dolgunk,
mely szerint mind a halálig minden nyomorgattatást elszenvedni tartozunk s a minket elküldő méltó-
ságát a kenyér miatti panaszkodással nem kisebbithetjük ?

Ne gyötörjétek az én lelkemet ezekkel a szemrehányó beszédekkel. Az apostolokat az Ur
hivja el s én tőlök azon tanítást vettem, hogy a ki az övéit elhagyja, a pogánynál is alábvalóbb.
és énnekem nem az Ur, hanem az emberek az adósaim.

Én csak azt tudom, hogy a munkás méltó az ő jutalmára s azt hiszem és vallom, hogy a Meg-
váltó, ki a sokaság nyomoruságát keserülte, az én és az enyéim szenvedését sem követeli. Irgalmas
és szerető szivü az Ur, ki nem hagyja el a benne bizókat. A pislogó lámpabelet. el nem oltja és
a gyenge nádat el nem törli. Kegyelem és megtartás vagyon nála és az ő igazsága nem az embe-
rek amaz igazsága.

Vándor.

Hol az igazság?

Ma érkezett hozzám a „Keresztyén Evangélista“ című lap idei 7-ik száma, melyben első helyen „Kétféle feltámadás“ című cikke olvasható „Szalay lelkész“-nek.

Megvallom, megdöbbentem mikor a hívatott cikkekét elolvastam, mert abban egy nagyon súlyos vád van emelve „a protestáns papok“ ellen. Nem kisebb a vád minthogy a protestáns papok hazugok . . .

Többször kijelentettem már, hogy a hírlapi polemiát nem szeretem, mert az akaratlanul is sebeket oszthat, már pedig én a békét szeretem s amellet ilyen magánfoglalkozásra idővel sem igen rendelkezem, mindazonáltal a jelzett cikket hallgatással nem mellőzhetem.

Tisztelettel helyet kérek azért alábbi soraimnak nt. szerkesztő barátomtól.

Szalay lelkész barátom így vezeti be cikkét: „Eötvös Károly, nagy politikus és kiváló író egy munkájában ezt írja, hogy a protestáns papok némelykor valótlan is mondanak. Hogy-hogy? kérdeztem én Eötvös Károlyt. Azért, feleli a jó öreg ur, mert amikor megállanak valakinek a koporsója mellett, azt rendesen megdicsérik és a mennyországba juttatják és biztosítják az igazak feltámadásával, üdvözítéssel. Megdöbbentett, mert igazat mondott Eötvös. A magam életéből is tudom, hogy igazat mondott.“ . . .

No hát kérem ez nem egyéb, mint a magyarországi több mint kétezer „protestáns pap“-nak azzal megvádolása, hogy ezen igazságnak hirdetésére hivatott testület — hazug . . .

Épen e sajnós körülmény az mi engem szó-lásra sarkalt, mert *azt a megbélyegző súlyos vádat magam és lelkésztársaim nevében, ezennel határozottan visszautasítom s az ellen ünnepélyesen tiltakozom!* . . .

Az 1873-ik év február havában predikáltam el az első halottat, azóta lefolyt hosszú idő alatt temettem el annyi halottat, hogy azoknak száma meglehetősen nagyságu gyülekezetet alkothatna. Ez idő alatt felmerült alkalmakkor többször megtörténhetett, hogy egyik másikat nem jól ismertem meg az életben s koporsója feletti jellemzésében tévedhettem, mert hiszen „tévedni emberi dolog.“ de nyugodt lelkiismerettel kijelentem, hogy tudom soha valótlaniságot nem mondtam egyiknek a koporsója felett sem . . . Én egyike vagyok a protestáns papok testületének s nálamnál sokkal érdekesebb tagjai voltak és vannak a lelkészi karnak s mert a „magam életéből“ nem irhatom alá a nagy tudós Eötvös s Szalay lelkésztársam vádját, azt mondom, hogy mindkettő nagyon elszólta magát . . .

Mikor a lelkész megáll a koporsóknál, nem azért van ott, hogy a halottat leckéztesse, ugy sem értene abból az a koporsóban fekvő egyetlen szót sem s így reá javító hatással nem lehetne, sem arról nem beszélhet, hogy az ördögök miként csipdesik tüzes harapófogóival a bűnösök husát, török össze mozsárba minden csontját s főzik ki tüzláng felé helyezett üstben a a test részeket, miként a szappankészítő a velős koncokat zsiradékkal vegyest; sem azt nem mondhatja a gyászoló feleknek, hogy az, kit sirattok nem érdemli a könnyeket, hanem inkább megérdemelte volna életében a botolást, vagy kötelet . . . Azt hiszem, hogy ilyen halotti prédikációkat sem Eötvös, sem Szalay urak nem tartanának helyesnek és megengedhetőnek . . .

Kétségtelenül elhibázott mód az is, hogy a lelkész derűre-burura magasztaló dicshymnuszt zengedezzen olyan halott koporsója felett, ki éppen nem szerzett érdemet; de hogy az Isten oltárán mindenkor áldozni kész, az ember társainak javára, boldogítására, a közügy terén hasznosan munkálkodott, a jó keresztyén, jó hazafi, jó családtag, jó ember koporsójánál megcsendüljön az elismerés szava: ez nem csak hogy nem kifogásolható — szerintem — hanem éppen kötelessége a prédikáló lelkésznek s egyik célja a halotti beszéd tartásnak . . .

Feltétlenül igaz, hogy sokszor nehéz a halott felett prédikálásra elhívott papnak a helyzete, mert tagadhatatlanul nagyon sok esetben ha csak a halott jellemzéséből kellene állania a beszédnek azzal, hogy az illető „született, élt és meghalt“ teljesen kimerülne a beszéd tárgya . . . Ámde azt tartja a közmondás: A kinek hivatalt adott az Isten, észt is ad hozzá!“ s egy meglehetősen képzett s a mellett gyakorlott pap, nem csak szorgos gonddal keresi, de meg is találja a helyes módot, hogy miként oldja meg, lehetőleg szerencsésen, a reá váró feladatot s midőn kezébe vesszi a bibliát megérti azon felhívást: „Itt az irás, forgassátok, érett ésszel, józanon!“

Máskülönben hol maradna a „pastorális prudentia?“ . . .

Mindenek felett pedig mindenkor figyelemmel kell lennie a lelkésznek azon nagy igazságra, hogy Isten a szívek és vesék vizsgálója s ember biztosan nem láthatja embertársának erkölcsi értékét . . .

A most felmerült esetből pedig kiszűrődik az az igazság, hogy bár milyen okos legyen is valaki nagyon fontolja meg mindenkor kimondott szavát, nehogy vélt igazságának hangoztatása közben másokkal szemben igaztalanná legyen! . . .

Oly vád. minővel jelen esetben a protestáns papság általánosan illetett, nagyon alkalmas arra, hogy nemcsak megingassa, de végkép alá is ássa a hívek s papság közötti szeretet, tönkre tegye a lelkészek iránti tiszteletet . . . Már pedig ez javára nem szolgálhat az egyháziasság érzelmének ápolására! . . .

Igaz, hogy ebből említett lap ápril. 1-ső napján jelent meg, de az is igaz, hogy komoly dolgokkal játékot üzni nem lehet s egy-két fa még nem erdő s nagy feladat megalkothatni a helyes ítéletet, épen azért vádakkal könnyedén dobálózni elhibázott cselekedet! . . .

Legyen velünk béke és szeretet! . . .

Dobby Lajos.

Bajainkról.

Az utóbbi időben sok szó esett egyházi és világi lapokban, valamint a zöld asztalok mellett a református egyház bajairól. Sokan fájdalmasan jajdultak fel, hogy általános a hanyatlás a romlás.

Alig hangzik egy-egy biztató szó, hogy nem olyan sötét egyházunk ege; ha van is itt, ott hanyatlás, de az egyetemes egyházra ez nem mondható.

Ez utóbbi felfogás telet meg szerintem is a valóságnak. Igaz, láttunk nagy, fényes multtal rendelkező gyülekezeteket, hol a régi dicsőség homályba veszett, de viszont vannak kicsiny és nagy egyházak, hol az evangéliumi só nem izetlenül meg, hol ujult, erős fényvel ragyog a Krisztus evangéliumának dicsősége.

Mért nem mindenütt van ez így?

En ennek okát az egyházközségek vezetői, első sorban lekipásztoraik eljárásában keresem.

A hol a vezetőket nem önzés, de az evangélium lelke vezeti, a hol a lekipásztor valódi pasztor, nem csak igehirdető, ott erős, szilárd az egyházi élet; minden nagy szegénység mellett is nincs panasz, könnyű a teher.

De ahol az egyház csekély vagyona közpédája a vezetőknek, a hol a lelkész csak hirdeti a ígét, de életével éppen az ellenkezőjéről tesz tanubizonyosságot annak a mit hirdet: ugyan keresetünk-é az ilyen helyen élő, erős hitet, mely cselekedetekben is nyilvánul; nem elkerülhetetlen-é az ilyen helyen a hanyatlás romlás?

Nem hivatkozhatom évtizedek tapasztalataira. de szomorú szívvel eléggé észlelhettem ezt a káros jelenséget segéd lelkész koromban, midőn egyik népes egyházmegyénk esperese mellett töl-

töttem pár évet, sőt ezen vétkes rendszer szomorú eredményét kellett megösmernem kicsiny egyházközségemben is.

En ezen tapasztalatomból kiindulva keresem a bajok forrását és orvosságát.

De vajjon helyesen járunk-e el, ha a jelen viszonyait vizsgálva, figyelmen kívül hagyjuk a multat?

Nem! Ha a jelen helyzetről és annak szereplőiről szólunk, egyik szemünkkel tekintsünk mindig a multba.

Erről feledkeztek és feledkeznek meg sokan, kik egyházunk bajairól beszélnek.

Ime, szinte egyöntetű véleménynyé alakult ki az a felfogás az eddigi felszólalások alapján, hogy a református egyház hanyatlásának legfőbb oka: a hiányos képzés. A miből önkényt következik, hogy a bajokért első sorban a hiányos képzésben részesült lelkészek a felelősek.

És ugyan mióta hiányos a lelkész képzés?

Ezt az időpontot szorosán meghatározva nem jelölte még meg egyik felszólaló sem.

Általánosan odavetik, hogy ujabban!

Tehát akkor az ujjabb idők emberei, mondjuk, az utolsó tíz évben lelkészi pályára lépők nyertek hiányos képzést. Így ezek a felelősek minden bajért.

De vajjon hiányosabb-é ez a képzés az utolsó tíz évet közvetlen megelőző korszakánál?

Nem merném állítani!

Lehet, hogy egyes tanszékek elfoglalói nem oly lumenek, mint elődjeik, de viszont vannak olyan theologiai tanáraink, kiknek tudások meszi tulszárnyalja az elődök tudását.

Az ujjabb nemzedéknek sem kevesebb az elvégezni valója, mint a réginek, sőt kimondhatjuk, hogy a tananyag tartalma, terjedelme nagyobb ismeretkör áttekintésére teszik képessé.

Hogy ezen a téren is tennünk kell egy lépést előre, azt készséggel elősmerem, de hogy lelkészképzés volna az oka a sok bajnak, ezt nem állithatja jogosan senki.

Más helyen van a baj!

Nem gondoskodtunk még mindig eszközről és módról, hogy a tehetetlen, úgy haszon nélkül működő munkást, anélkül, hogy nyomorba taszítanánk, el tudjuk távolítani a munka térről, hogy helyét erősebb, tehetősebb foglalhassa el.

Nincs lelkészi nyugdíjintézetünk, melylyel ki lehetne vinni, hogy a fáradt munkás kipihenhesse magát az eltévelyedett, haszontalan szolgápedig engedje át helyét másnak!

Ez a mi legtöbb bajunknak forrása!

Mert hogy áll a dolog?

Ime a lelkész elöregszik, érzi gyöngeségét és a legégbekiáltóbb visszaélésekkel szemben

sem meri felemelni szavát, örül, ha megtürik hivei.

Igy aztán vezetés hiányában az egyház nagyon elzüllick, többször csak papiron van meg. Lelki életről jobb nem szólni!

A káplán rendszer ily esetben nem sokat használ, hiszen sokszor nagyon nagy szüksége volna annak az ifju kezdő embernek is tanácsra, példára.

De még sokkal szomorítóbb, hogy vannak olyan lelkészek is, kik távolról sem közelítik meg azt az életet, a milyet szent könyvünk a lelkipásztortól kíván, de hiveik azért türik, sőt sok esetben szeretik is, hiszen velök egyformán élnek, velök együtt áldoznak, az átkos szenvedélynek.

Ugyan az ilyenek ajkain elhangzott ige, teremthet-e drága gyümölcsöket?

Csak mikor elhal egy-egy ilyen lelkész akkor lesznek nyilvánvalók az évtizedek mulasztásai. Igy áll elő a romlás, pusztulás.

Ha volna nyugdíjintézetünk, mindezt elkerülhetnénk. De így a könyörület sokszor méltatlanokat megtűr helyükön az egyes egyházközségek vesztére, egyetemes egyházunk szégyenére.

Kérdem: arathat-e dusan ott az ifju lelkész, hol kopár, letarolt mező fogadja? Felpanaszolható-e neki hogy nem kíséri minden lépését óhajtott siker? Talán gyöngé a hite, kevés a tudása?

Bizony sok egyházban megrendülne talán Pál apostol hite is, ha látná a puszta romokat.

És hányan találunk ilyeneket! Hányan felsóhajtunk Ezékiel prófétával, ha meggondoljuk egyházunk romlott állapotát: „Uram megelevenednek-e ezek a csontok, ezek a holt telemek.

Istennek hála megelevenednek! Sok ifju Timotheus építi örömmel e hazában a romok felé a szebb jövő szilárd épületét.

Ne szórjon hát vádat meggondolatlanul az ifju lelkészekre senki. Tesszük mi a mit tehetünk. A multak hibáiért mi nem felelhetünk.

Tivadar,

Fóris Lajos
ref. lelkész.

* * *

Az ifju lelkész, ki ott a kicsiny Ugoesában a még kisebb Tivadarban hiveivel már templomot épített és avatott: a bajok okát saját magunkban keresi. Hogy ezt az okot mi idézi elő, arra nézve közvetlenül nem nyilatkozik, azonban szavaiból kivehetőleg az okot nem a lelkészek képeztetésében keresi, hanem testi és lelki esetleges fogyatkozásokban, mely körülményt a lelkésznyugdíjintézet útján könnyen megorvosolhatónak vél. Régen várjuk már ez intézményt, melyet a most ülé-

sező konvent fog valahára felállítani, de ez nem orvosolhatja meg a mi kétféle fogyatkozásainkat, melynek eredeti forrását anyagi nehézségek is, de főleg a képzés hiányában kell keresnünk. Ez a képzés nemcsak tudás, hanem nevelés is tartozik lenni, s az iránt való óhaj-tások nem irányulhatnak az ifju Timotheusok személyisége ellen. Szerk.

Falusi levél.

Nehezen bontakozik ki a természet. Komor tél van még ma is. Mintha megváltozott volna az időnek járása, tavaszi verőfény helyett még ma is komor téli idő borul a természetre. A feltámadás az újra ébredés mintha vissza lenne parancsolva. S ez a természet ellenes időjárás sötét aggodalmat támaszt a föld kebeléről élő emberek lelkében, mi lesz a jövőt illetőleg? Meg lesz e munkánk fáradságunk eredménye, biztosítva lesz e mindennapi kenyerünk, s különben a szűk körülmények közt élő családunk? vagy tönkre megy minden munkánk fáradságunk s előmenetel helyett visszaesés, s áldás helyett átok lesz ez év ránk nézve. Midőn így töprengünk az anyagiakat illetőleg, felmerül lelkünkben a magyar református anyaszentegyház ügye jövője is, mióta a zsinati törvényeket megerősítő legfelsőbb királyi leirat után az odavezetett záradékot ismerjük, és azt olvasva afelett gondolkozunk. S gondolataink folyamán felmerül lelkünkben a kérdés hát vajjon végképen el van temetve az 1848. XX. t.-c. a koporsójára illetve sírjára hengerített nagy követ elfogja e még valamikor hengeríteni valaki?

Ettől a legközelebb elmúlt zsinatból annyi sokat vártunk. Azt hittük, abban a reményben voltunk, hogy jogos igényeink kielégítést nyernek a egyházhiviek válláról az óriási teher legalább részben levéttetik, a lelkészek helyzete a kor igényeinek megfelelőleg javul, e az annyi sokat szenvedett magyar református egyház egy szebb, s boldogabb jövő előtt áll.

Igen, csak hittük. De ezen boldogító hit nem valósult meg, s nem is fog tán soha, mert útjában áll a záradék. Ismerünk mi mar záradékot a régi időkből s azért felünk az újól is. Eszerint ugy látszik, a jövőt illetőleg fejlődését tekintve, mindentől el van zárva a magyar ref. egyház. Mert legyünk meggyőződve arról, hogy az a záradék nem azért lett odavezetve, hogy megne tartassék, sőt ellenkezőleg. Akik azt oda vezették, ugy gondolták, hogy eleget kiabáltunk alkalmatlankodtunk már nekik, hát bekötik a száunkat, hogy ne tudjunk kiabálni. Néma gyermeknek kívánságát aztán még a nemzeti kormány sem tudja teljesíteni, Eddig is nagyra nőtt már, kinlódjék ezután is, mint kinlódott eddig. Csak hogy felő, hogy az ezutánni kinlódás a végkimerültségig lesz, amiután nem következhetik más mint a halál. Mi már csak hirből ismerjük a fentartó protestáns áldozatkésztséget. A mai áldozatkésztség az idevonatkozó muszáj paragrafusban nyilvánul.

Nézzük csak a dolgokat? Mi van az egyházfentartási óriási terhekkal? A három millió fogja-e ezt enyhíteni? Nem hiszem! Hanem leszámítva a leszámítandókat, kérdés egy egy adófizető családtagra fog e egy korona jutni. A teher tehát marad. A nép zugolódik, nem bírja. Mi lesz? megy oda a hol fizetni nem kell, vagy a legjobb esetben lesz felekezeten kívüli, mert hát ez a mi vallásunk valljuk meg nagyon drága. Az egyházak lassanként sorvadnak, amitől Isten óvjon elzüllick; a

tanító aki arravaló megy a földi paradicsomba az általi iskolához, s ha itt nyomorgott, ott leszen ur.

De hát az 1600 koronás fizetésű pappal micsod? kinlódik tovább, mert még a fenti összeg is csak papíron lesz meg. Nemcsak de még az is megtörténhetik, hogy a kongrua törvény revidálásánál minden értéke sebb lesz, a föld is bővebben fog teremni s így a kongruának is alább kell szállani. Ilyen viszonyok között, egy nemzedék után — Isten óvjon tőle — bekövetkezhetik, hogy 2—3 falunak lesz egy papja, részint azért mert a nép fizetni nem tud, részint azért mert nem lesz ember.

Istenem! hát tudva, készakarva ki is menne erre a mainapság leggyengébben fizetett református papi pályára. Oda jutunk ahol ezelőtt 15—20 évvel állottunk. Egy egy theologiai akadémián alig lesz 10—15 ember, s ezek is, meglehet olyanok, akik más pályán nem igen érvényesülhetnének. A fizetésekiegészítés változtatott a helyzeten. Az akadémiák megnépesültek. De a záradék is változtatni fog azon, s ismét üresek lesznek. Ki is menne ma már olyan pályára, ahol egész életén keresztül 1600 korona a fizetése nyugdíj kilátás nélkül. Mert hát ez is valami. Manapság már semmiféle társadalmi állás nincsen e nélkül. Vagy csak a református papság van olyan helyzetben hogy erre nincs szükség. Annak hogyareformátus papság megkapja a 2400 korona fizetést korpótlékkal, megfelelő nyugdíjjal, egy ujjal 48 kell.

A magyar református papság helyzete igazán kétségbe ejtő. Tessék 1600 koronából egy családot tartatani esetleg 1—2 gyermeket neveltetni. De hát miből? Ma már mint említém minden pályán nyugdíj biztosítja a hivatalnokot elnyomorodása, munka képtelensége esetén, csak a református pap családja van kidobva az utcára.

Mi teremtette azt a helyzetet? Az hogy a vezetők, akiket mi a legtöbbször vakon követtük: Patópáloskodtak, s úgy látszik még ma sem tartják a legszükségesebb dolgok közül valónak, s marad minden a régi. Haj pedig ez még nagyon megboszulhatja magát. És pedig abban, hogy nem lesz elegendő pap.

Lássuk csak a mai viszonyokat. Melyik jóra való fiatal ember menne, vagy gyermeke jövőjét szíven viselő atya adná a papi pályára fiát, mikor tudja, hogy ennek egész életén át nyugdíjnélküli 1600 koronán kell tengődni. Se előbb, se hátrább, ezen élend s halnod kell. Semmiért sok iskola, sok kinlódás.

Ma már ehez képest kitünő állapot a tanítói és jegyzői pálya, sőt még az annyira megvetett pénzügyi állapot is felér azzal. Példákkal igazolom.

A tanító 8 év alatt célt ér, s van legkevesebb 1000 korona fizetése. 5 év múlva 1600, felekezetnél 1400. Tehát ott van, a hol a sokkal több iskolával s képzettséggel bíró pap. Ezek aztán haladnak s 10—15 esztendő múlva szóba se állanak a szerintők koldus 1600 koronás papokkal, kik fizetést illetőleg mindig egy helyben állanak. Nem csoda, ha e tekintetből az oláh püspökök a papok tekintélyét féltik. Mert hát hiába úgy volt régen, s úgy van ma is; a pénz tisztesség, becsület, ezzel azonban nem akarom mondani, hogy tisztességben, becsülésben se lehetne része a szegény papnak is.

Menjünk tovább. Nézzük a jegyzői állást. Elvégez valaki 8 osztályt. Egy évig gyakornokodik. Ezután egy évig közigazgatási tanfolyamon van, s oklevelet szerez. Ha józan életű tisztességes ember 2—3 év alatt feltét-

lenül állásba jut lesz 2400 korona fizetése, szép melék jövedelme s nyomorusága esetén nyugdíja.

Hát nem jobb ez a papságnál. S míg ez a nyolc osztály után 3—4 év alatt biztosan eléri, addig a papi pályán levő legfellebb iskoláit végzi el.

Végül ott van a gyűlöletes pénzügyi állapot. Ehez igazán nem kell semmi más — mint egyben kívül — csak irni, olvasni tud is s már haladhat. Egy-két csillagos pénzügynek ugynevezett fővigyázónak akinek csak a fenti tudománya van meg nem 1400 korona a fizetése nyugdíjképessége. S ha felvitte a szemlélségig nem cserél három pappal se.

Mindezekből világosan látható, hogy a magyar református egyházban nagymérvű hanyatlás fog bekövetkezni. Ennek megállítására véget oda kell törekedniök a vezetőknek, hogy a papi állást megélhetővé tegyék, s legalább a két fenti állapottal egy rangra emeljék. Ha másként nem lehet a három millió s a többi államsegélyekből. Mert hiába javítunk valamit az egyházak helyzetén, ha nem lesz vezető, ha nem lesz hivatását igazán érző e teljesítő lelkesítő kar, pusztulásnak indulnak különösen a minden alapot nélkülöző kisdud falusi egyházak, s egy emberöltő után csak hirben fognak élni, hogy hajdan itt is ott is magyar egyház volt. Jó lesz ezek felett gondolkozni!

Nagykolcs. 1907. Márc. 23.

Tóth Dániel
lelkész.

Boesky halála és temetése

Irta: Lic. Lenez Géza.

(Folytatás és vége.)

Hétfőn ismét kocsira tették a holttestet, melyet Zsigmond fejedelem nejével és az erdélyi nemesség teljes pompában követték. „Hozzájuk csatlakozott a városbeli férfiak és asszonyok gyászos csapata, kik fájdalomukat keserű jajgatással adták tudtul. És jöllehet az a nagy sirás abban a városban temetéseknel nem volt szokásban, a fejedelem temetésénél nem tudták lelküket megtartani, különösen a nők, hogy mély sóhajokkal és jajszókkal annak fájdalmát és gyászát ki ne öntsék. Némelyek őt a haza legdrágább atyjának, mindnyájuk meptartójának s szabadítójának, a nyomoruságok és örökös nyomatások elűzőjének, a közszabadság és közjó biztosítójának, a kegyetlen zsarnokság elűzőjének mondták, mások mást hangoztattak, a kiknek mérhetetlen fájdalmát kifejezi az, hogy a gyászmenettől alig tudtak elszakadni s a koporsót s a kocsi sáros kerekeit könnyezve ölelgették. Hasonló történt más városokban is.

Mintegy három hold hosszan követték úgy, míg végre elmaradoztak. Innen Tordára, honnan szintén elébők jöttek, majd a Maros mentén lefelé Enyedre mentek, hol ekkor a híres Tasnádi Rubérius Mihály volt a püspök, ugyanaz, a ki 1635-ben, a medgyesi országgyűlésen kieszközölte Boeskytól azt a rendeletet, mely a papok özvegyeinek és árváinak adó és minden teher alól mentességet ad. Miután az előbbihez hasonló módon elsiratták a megholtat, végre megérkeztek Gyulafehérvárra, az erdélyi fejedelmek városába, harmadnap február 21-én, hol a kapucsi basa (ajtónálló) török követet várt rájuk. Tulajdonképen Homonnay Bálintot ke-

reste volna, de aztán részt vett a temetésen. Az egész temetés aztán itt nyert méltó befejezést.

A ravatalt a fejedelmi palotában állították fel. Már a bevonulás diszes volt, hasonló a kassaihoz, különös nagy számmal voltak képviselve az egyháziak. A hat lótól vont gyászkocsi után mentek a szász papok, élükön a püspökkel, utánok a magyar és erdélyországi ref. papság, köztük a pataki és kassai iskolák tanulói, végül az unitárius és oláh klerus. Kath. clerus sehol nem említették, aminek a fentebb említett elkeseredés is lehetett oka, hiszen Bocskayt. mint a vallásszabadság áldozatát is siratták. Egyébiránt csak romjai voltak a kath. egyháznak mind azon helyeken, hol a temetési menet elvonult és éppen Fehérváron is a megholt fejedelem a reformátusoknak adatta vissza a főtemplomot, melyet tőlük a jezsuiták elvettek, azt irván többek között, hogy mikor a nagy Isten bennünket Erdélybe beviszen, legyen hol a ker. gyülekezettel együtt igazán mi Istenünket tisztelnünk. Sirhelyet adományozott magának.

Másnap, február 22-ikén ugyanis átvitte koporsóját nyole hatalmas halottvivő, váltogatva, ünnepi gyászpompával a templomba, Zsigmond, az előkelők és nagy sokaság jelenlétében, hol Tasnády Mihály beszélt felette Es. 56. része alapján és Telegdi István fogarasi lelkész tartott latin oratiót. Magyar Mózesnek nevezték őt és az utóbbi testamentomának egy részét is prédikációjába vonván egységre és a bécsi béke megtartására intette a rendeket. Különben Telegdi beszédének, mely nagy hatásu lehetett, egy része a maga szövegében is fentmaradt. Elvesztettük — úgymond — vagyis inkább a boldogok örökkévaló helyére előrelátnak Erdély fenséges fejedelmét, Istvánt, minden kor és minden idő hasonlíthatatlan hősét. Erénye kiváló bizonyosságok által szerzett dicsőségét nem fogja eltörölni semmi, még oly mély feledés sem, nem szakítja joggal szét semmi, még oly maró irigység sem és nem tépi ki semmi, bár minden dolgokat megemésztő idő az emberek szívéből. Nincs semmi olyan erős, tisztelt dolgok kiforgatására annyira felfegyverzett, mely az elesni nemtudó s pusztulásnak alá nem vetet erényt megrontani és elfeledteni tudja.

Azután eltemették, oda a szent Mihály egyházába, mely oly sok történelmi emlékekkel gazdag s mely az erdélyi fejedelmeknek rendes temetkezési helye volt. Koporsójával együtt a brassóiaktól kapott koronát is letették a sirba, melyet a Báthory családé mellett, hol András és Kristóf, továbbá a megholtak nővére Erzsébet nyugodtak, helyeztek el. Jelképes cselekvények, a papság és diákság gyászéneke zárta be a temetést. A falra felfüggesztették a nagy 25 font súlyú, arany metszésű ezüst lapot, a sirra pedig, melynek oldalára szintén emléksorok voltak írva, ráborították a fekete selyem lobogót, mindkét oldalán felirással, melyek közül egyik a következő:

„A fenséges kismarjai Bocskai István, Isten kegyelméből Magyarország, Erdély és a római szent birodalom fejedelme, a székelyek ispánja tisztelt emlékének, ki jámbor, jóságos, kegyes és szelid, nagyjelentőségű tettei miatt a haza atyjának címére érdemes volt. A ki, miután Magyarország ősi szabadsága és jóléte romladozó állapotot, továbbá az orthodox vallás ostromolt kultuszát, boszuló fegyvert fogván, hősi és átlátszó vitézi erővel visszaállította és a föld két leghatalmasabb uralkodója a római és török császár között 16 év óta folyton változó és fárasztó hadiszerencsével viselt háborút (a táradt kereszténynek segélyére jövéen) tekintélyével meg-

szüntette és lecsillapította, minden jök mérhetetlen fájalmára, hazánknak nagy csapására és a ker. világ kibeszélhetetlen veszteségére, betegségére VII-ik hónapjában, nem minden gyanu nélkül, hogy ármányosan megmérgeztetett (óh gonosz büntény!) Istenhez bocsátott sóhajok és hő imák után Kassán, Kr. születésének 1606-ik esztendejében, december 29-ikén, pénteken reggel öt órakor, életének 49-ik évében, époly lelki bátorsággal mint kegyesen és szeliden az Urban elaludt.“

Bod Péter hozzáteszi: a zászló a gyulafehérvári templomból több emlékekkel együtt elveszett, de a Bocskay jó emlékezete a hálás utókor előtt mindörökké megmarad.

Lélektani és írásmagyarázati nyomok mai igehirdetésünkben.

6. Péter tagadása.

Megkapó tárgy, sokszor fel is dolgozták már a hitszónokaink a Péter esetét. Legújában is közel egymásután három jó nevű írónk próbálkozik vele. Kiss Ferenc püspökladányi,² Szalay József nagybecskereki,³ ev. ref. és Thomay József szegedi⁴ ág. ev. lelkészek. Az első beszéd szerint Péter tagadásának legelső indítóoka és így egész viselkedésének is belső rugója a könnyelműség. „Az elfogatás előtt erős fogadásokat tett Urának, hogy őt soha, semmi körülmények között el nem hagyja . . . s ha mind e világtól megcsalva egymagán maradna is a kínok keresztje alatt: ő oda áll mellé másodiknak s kész osztozni vele a halálban is. És a mint Jézus elfogatik, Péter azonnal megfélemezik elhatározásáról eszébe sem jut esküje, hanem a legelső szóra megtagadja Urát . . . Bátorsága kishitűen összeesik.“ E jellem rajzból már most a tanulság így következik: „Minden mi hibáinknak is könnyelműség a kezdete . . . Minden mélyebb megfontolás nélkül teszünk, a mi legkönnyebb, ránknézve látszólag legelőnyösebb, legkényelmesebb.“ A második beszéd szerint egyszerűen „tréfás hazugság“ az egész eset, a mi Péter jellemének bizonyos mértékben kétszínű alapelemét tünteti fel. Ugyan ezt a vonást a harmadik beszéd már kategorikusabban jelenti ki így: „Elaludt Péterben a komoly gondolkodás lelke, megtévedt a lelkiismeret, melyet megakart nyugtatni azzal, hogy ha szája mást mond is, azért a szíve Jézusé marad.“

Hogy Péter tagadásának oka könnyelműségében volna keresendő, ez csak annyiban lehet helyes, a mennyiben minden emberi botlásnak okozója végeredményében és absolute csakugyan ez. Az Istennek Lelke korlátlanul és mértéken felül nem támogatja az embert. Ebből ered a bukásnak mindenkiél közös lehetősége. De már az az opportunus, a helyzethez alkalmazkodó eszélyességi politikára valló könnyelműség, a melyet ez a beszéd feltesz és magyaráz Péter jellemével kapcsolatosan, az ő egyéniségével éles ellentétben áll. Való, hogy ő a szélsőségek embere. Mondjuk, hogy könnyelmű; de ez sohasem a meghunyászkodásban, a „bátorság kishitű összeesésében, hanem ellenkezőleg ennek túlfeszített megnyilatkozásában, a megfontolatlan

² Péter tagadása. I. Igehirdető, 1906. év f. 9-ik füz. 420. l.

³ Péter képzése. I. Evangéliumi keresztén tanítások IV. köt. 1906. 120 l.

⁴ Krisztus megtagadása. I. Igehirdető 1906. év f. 2-ik füz. 57

merészségben nyilvánult. Jézusért mindenre kész. Kész a tengerbe ugrani; embert ölni (a Málkus esete) s odaadni magát, hogy ha csak úgy lehet a Jézusé ne csak a lábát, de mossa meg kezét és fejét is egészen. A mennyiben könnyelműsége megfontolatlan vakmerőségekre szokta ragadni, szinte azon csodálkozik, az ember, hogy a szolganép között szét nem üt, a miért Jézushoz tartozandóságát kétségbevonják. Igaz, hogy egy alkalommal, midőn a tengerben süllyedez, kicsiny hitűnek bizonyul, de e veszedelem egy szolga leányának együgyű kérdése párhuzamban nem állítható és így lelkihatásában azzal egyenlő nem lehet. Más felől meg az öntudatos gyávaság feltevése most is csak az esetben volna indokolt, ha már előbb bekövetkezett volna valamely őt közvetlen közelről fenyegető veszedelem. P. o. a szolgálkkal elébb feltételezett összetűzése ezeknek viszont ellene alkalmazott fegyveres támadása.

De még kizártabb feltevés e jelenetben a tréfa vagy épen a kétszínűség. A ki olyan szent komolysággal vallá Jézust az Isten fiának, a kinek minden más szavából és cselekvéséből a rendíthetetlen ragaszkodás, az odaadó mélységes szeretet sugárzik ielénk, ép ebben a megtöbbszörösen komoly pillanatban sem izléstelen tréfálkozó, sem kétszínű, egyáltalán *ravasz nem lehetett*. A lelkében élt neki, hogy a mi szent, az az ebeknek nem való.

A Thomay beszédében külön rá kell még mutatnunk az egyoldalú kronológiai feltevésre, mely őt megteveszti. „A hármas megtagadás *naagyon gyorsan* folyt le egymásután... úgy, hogy nem volt Péternek közbe ideje arra, hogy komolyan mérlegelhetne volna szavait. Hiszen Máté (26. 71.) és Márk (14. 68.) szerint Péter az első és második tagadás közötti időben még ki is ment, a második és harmadik tagadás között meg Lukács szerint (22. 59) eltelt vagy egy órányi idő; Jánosnál (18. 16. kk.) meg úgy van feltüntetve a dolog, hogy a tagadás ideje alatt Jézus vallatása lefolyt, ami csakugyan nem néhány pernyi időt tételiz fel. Mindezekből pedig következik, hogy az első és harmadik tagadás közötti idő, ellenkezéleg igen is jó hosszú, majdnem 2 óra is lehetett. Ekkor pedig író állítása és a mi fő, az ahhoz fűzött lélektani kombináció is, mint értektelen valami, elesik.

De mi volt hát Péter tagadásának az oka? Az irás úgy tanít, hogy a megejtő rossz, mint ordító oroszán szünetlen széjjeljár. Mindegyikünknek ajtaja előtt leselkedik s titkon reánk van vágyódása. Ebből pedig önként következik, hogy jöhetnek pillanatok, melyekben még a szikla lelkek is megrepednek. Egyszer csak hirtelen elkábul az agy, megtántorul az ember, félrebeszél a száj, az ördög hálójába kerül a szív. Miért? Ki tudná ennek okát adni? Nem képes erre az illető sem. Olyan állapot ez, mint a szirtszakadékba zuhant és agyarázkódást szenvedett emberé, ki ha öntudatra ébred is, kórágán még arra sem emlékszik, járt e valaha azon a hegyen. A léleknek ilyen, az akaratos és egyéni elhatározáson kívül eső benuult állapotáról nagyon tud az Irás. És érdekes, hogy épen az Ur választott edényei esnek a tűzpróbán keresztül. Én Péternél is legtermészetesebbnek, az ő jelleméből egyedül megmagyarázhatónak ezt a minden mellékes számításon és félelmeskedésen kívül eső akaratlan bukást tartom. Bizonyos tekintetben maga is kifejezi ezt, a mikor Idvezitőnk a feltámadás után épen a tagadásra célozva némi borongó kedéllyel kérdezi: „Simon, Jónának fia szeretsz-e engem?“ „Uram Te tudod, hogy mennyire szeretlek“ ez volt a Péter válasza. Talán ha ekkor van

módunkban arcába és szemébe tekinteni, onnan még ezt is olvassuk: „Bocsáss meg, mert igazán nem tudom, még most sem, hogy miért cselekedtem!“ Ha azonban így van a dolog, a hazugság, megátalkodottság és szentségtörés már olyan általános szóközi tárgyak, melyeket elmondhatni ugyan Péterrel kapcsolatban, de épen olyan alapon nélküle is. Holott ha már eleve Péter személyét tüzzük ki beszédünk tárgyául, sokkal érdemesebb, kötelezőbb, de még értékesebb is, ha olyan valamit mondunk, a mit *csakis és egyedül* Péterről mondhatunk. Gyönyörű példák e tekintetben János: Áruló Judása; Vásárhelyi Zs.-nak több biblia jellemképe; Szalay-nak fentjelzett beszéde a feltűntetett elszólás kivételével és Szilády János: Mózese.

Am lássuk már Péter bűnbánatát is. Kiss F. igen szépen mutat rá az ő igaz lélekből jövő könnyeire, mint a valódi bűnbánat megnyilatkozására. De beszédének, mely már eleve bűnbánati beszédnek készült épen az a legnagyobb hibája, hogy hivei elé *már csak a megtért embert állítja*; ámde hol a titkos erő, mely erre elésegít? Hol a forrás, melyből az igaz bűnbánat és megtérés kristály vize fakad? „Az egyetlen tekintet, mely áthatóan rajta nyugodott, átjárta egész lelkét.“ Nagyon igaz; de hát miért? „Előtte áll elesése, bűne tagadása a maga iszonyu valóságában.“ Nagyon úgy van; de hát mi az a mi megint erre készíti? Megbánta bűneit? Hiszen megbánta Judás is (Mát. 24. 4.) Mi a kettő közötti órási különbség. Miért kerül amaz az akasztófára, és miért nyugszik ez meg a Jézus kebelén? Ez az egyébként megragadó, eszmékben gazdag beszéd mindezekre feleletet úgy szólván nem ad. A bűnös, a hitvány Pétert tulontul is pellengére állítja, de a mi benne nemes, t. i. a Jézus iránt érzett, határtalan, rajongó és önfeláldozó szeretetét nem tünteti fel, kifejezni elfelejti. Pedig egy keresztyén bűnbánati megtérésre serkentő szónoklatnak ez a kiemelés képzelheti koronáját és a mi fő egyedüli célzatát. A Krisztus megragadása nélkül nincs igaz bűnbánat és megbocsátás. Krisztussal a szívünkben pedig minden álnokságink elfedeztetnek. „Annakokart mondom, néktek, hogy az ő sok bűnei megbocsátattak neki: mert igen szeretett t. i. engemet a Krisztust. (Luk. 7. 47.)“ mondja Idvezitőnk a vétkes nőről. A Péter bűnbánatának is ebben rejlik lélektani titka. Ezt kellene e beszédben is olvasnunk. Szinte bántja az embert, hogy e hiány miatt csak félmunka maradt. De egyszersmind kiáltó bizonyosság a mellett is, hogy nagyon itt volna ideje egy teljes bibliai kommentár megjelenésének, mely ne kész beszédek adna, hanem írásmagyarázatilag és lélektanilag egyaránt indokolt s a kor színvonalán álló képét nyujtaná az egyes jeleneteknek. Oly formán, mint Dods-nak a *Lukácsi* fordításában megjelent fent jelzett munkája. Ugy látszik, a parokhiális könyvtár bizottsága ez utra lépett, mikor a „Kanon történelem“ megíratására vállalkozott; vajha lassanként de bizonyosan követné ezt egy égető szükségét képező teljes bibliai kommentár vállalata is.

Hajdu Péter.

TANÜGY.

A ref. tanáregyesület tervbe vett közlönyének ügye.

Az országos református tanáregyesület múlt évi sárospataki közgyűlése elé egy indítványt terjesztettem egyesületi közlöny megindítása érdekében, melyet a közgyűlés, a választmány helyeslése után elvben elfogadott s megbizta az igazgatóságot, hogy ez ügyben a választmány közbejöttével mielőbb intézkedjék.

Indítványom megtételére különösen *Gergely György*-nek a budapesti közgyűlésen egy sajtóorganum létesítése ügyében való felszólalása és incidentaliter tett indítványa ösztönzött. Akkor azt, bejelentés és kellő előkészítés híján, tárgyalni nem lehetett, de az elnök kinyilvánította, hogy az igazgatóság e kérdésre már többször gondolt. Megvalósításra azonban eddig akadályokba ütközött, s nem is volt, általánosan, mint közszükség, hangoztatva. Am e felszólalás által az ügy mégis felszínre került s módokat, utakat kerestünk, hogy a lapalapítással behatóan foglalkozunk s ha viszonyaink között lehetséges, meg is valósítsuk.

Egy egyesületi folyóirat megindítására már alapszabályaink készítésekor gondoltunk s a 4 §-ban ki is fejeztük, hogy az évkönyveket csak addig adja ki egyesületünk, míg folyóiratot nem tarthat fenn. E feladat tehát alapszabályszerű, csak az a kérdés, eljött-e az idő arra, hogy azt megoldhassuk?

Nekem az indítvány megtételekor az lebegett a szemem előtt, hogy egy olyan egyesületi sajtóorganumot létesítsünk, mely az egyesület minden irányu működéséről értesíti a tagokat, tárgyal egyes aktuális kérdéseket, előkészíti a választmányi- és közgyűlést oly módon hogy az ott tartandó felolvasásokról és egyéb tárgyalandó ügyekről részletesebben tájékoztatja a tagokat. Ezekonkívül egy számban egyszerre közli a közgyűlés felolvasásait. Ez nem paedagógiai és didacticai folyóirat, hanem csak egyesületi tudósító volna, aminőket más társulatok is adnak ki.

Most az itt és így contemplant célt egyházi lapjainkkal el nem érhetjük. Egyfelől, mert egyesületünk működéséről az azt mozgó kérdésekről csak nagy vonásokban értesíthetjük általuk a tagokat másfelől, mert így sem jut el az értesítés tagtársaink mindenikehez. Nincs központi lap a kerületi lapokat általában csak a tanácskarok hordatják.

Az ilyen tudósítóval gondolom én elérni azt a célt is, melyet alapszabályaink 3 §-a az u. n. *időközi értekezleteknek* tart fenn. Ez eddig csak papíron létezett.

E cél elérése végett, hogy valóban összeforrtanánk mi, ref. tanárok s ismernénk egymás dolgait, törekvéseit bajait, munkálkodását, tudósításokat hozna a lap az egyes tanárcsoportok kebeléből, az ott felmerült, az azokat foglalkoztató, s főként kálvinista tanári és tanügyi szempontból érdekes és fontos eszmékről, intézkedésekről. Az általános érdekű tanügyi dolgokat lapunkban mellőzhetni kívánám, mely olyanok közlésére több más lap és folyóirat áll rendelkezésünkre.

Azt mondhatná valaki, ott vannak ezekre az isk. értesítők. Igaz, de ott egyrészt csak rövid összefoglalások, eredmények vannak, másrésztől hány tanár veszi magának azt a fáradságot, hányak van ideje is arra, hogy az isk. értesítőket átböngéssze? Mig így a címére szóló lapban megkapván, könnyű szerrel áttekinthetné a tudósításokat.

Természetesen az volna a kívánatos, hogy az így létesítendő sajtóorganum, főként az egyesületi élet élénkítése végett, minél gyakrabban jelenhetne meg és minél nagyobb terjedelemben.

De anyagi helyzetünk ezt még most nem engedi s egyelőre meg kellene elégednünk egy havonként egyszer megjelenendő közlönyvel.

Az igazgatóságnak e tervet előadva, annak kebelében az nem talált osztatlan helyeslésre. Némelyek abban a véleményben vannak, hogy ha már sajtóorganumot létesítünk, akkor egy magas színvonalú s terjedelmes havi folyóiratot indítsunk meg, amely mindennemű tanügyi értekezéseket és tanulmányokat közölne. Olyanforma lenne, mint a Magyar Paedagógia a Phil. Társaság Közlönye, és a Prot. Szemle az egyes társulatoknál. A magyar tanügyi irodalom emelését és mélyítését szolgálná s egyesületünk hírét nevét, tekintélyét, dicsőségét emelné. Természetesen egy ilyen nagyszabású vállalatnál nemcsak külső, anyagi erőforrásokat kellene keresnünk, hanem a magyar reform. tanárság belső, szellemi képességét és képzettségét is dokumentálnunk kellene.

Tegyük most már számításokat mindkét irányban. Előre kell azonban bocsátanom, indítványom megtételekor úgy állott a dolog, hogy társulatunk kiadója, a Hege-düs és Sándor-féle debreceni könyv és lapkiadó cég az egyesületi, havi Értesítőt azon az összegben felül, melybe eddig nyomtatványaink évenként kerültek, csekély egyesületi hozzájárulás mellett hajlandónak mutatkozott előállítani. Ez a körülmény is serkentett indítványom megtételére. Amde időközben úgy a papír, mint a nyomdai munka ára — köztudomás szerint — tetemesen emelkedett úgy hogy ma már csak az itt alább előterjesztendő árak mellett hajlandó nevezett cég a lapot, esetleg nagyobb terjedelmű folyóiratot kiadni: Egy ives (16 oldalas) szám kerül évenként 850 koronába, 1 1/2-ives 1065 koronába, 2 1/2-ives 1340 koronába, oly módon, hogy egyszer a közgyűlés dolgainak közlésére 5 iv terjedelmű szám adatik.

Ezzel szemben, a pénztári számadás szerint, a mai fölemelt árak mellett az évkönyvre és egyéb nyomtatványokra kiad egyesületünk évenként átlag 500 koronát, — egy számmal egy ivnyi értesítő mellett ráfizetnénk tehát 350 koronát, 1 1/2-ivnél 565 koronát, 2 ivnél 840 koronát. — Ha ezeken felül a szerkesztő díját évenként 200 koronára tesszük s a közleményekért évenként, mostani tarifánk szerint, 32 koronát számítunk akkor 1 ives számmal fizetünk évenként 256 koronát s így kerül 1 ives szám évenként 1306 koronába. A mostani nyomtatványok árához képest körülbelül 800 koronával többé.

Ha a tudományos folyóiratot számítjuk, az összeg természetesen — tetemesen emelkedik. Egy-egy számmal legkevesebb 4 1/2 — 5 ivet kell számítanunk (Prot. Szemle, Phil. Közöny, Magyar Paedagógia) s honorariumként, tudományos értékű munkákról lévén szó, minimum 50 koronát évenként. (Prot. Szemle) Ez a szerkesztői 400 kor. tiszteletdíjjal együtt 4 1/2 ivnél évenként, a mostani nyomtatványi árhoz képest, 1900, 5 ives számmal 2150 korona többletet mutat.

Valamivel kevesebbe kerül, ha a közlönyt maga az egyesület nyomtatja és házilag expedialtatja. Így a közlöny vagy folyóirat bármely terjedelménél pár száz koronát megtakaríthat. A kiadásnak ez a módja sem lehetetlen, de így is még mindig jókora fedezeti hiány mutatkozik.

Az a kérdés, honnan vegyük a fedezeti többletet?

A pénztár jelenlegi állása nem biztató. Sokba került s fog kerülni ezután is az Iskolatörténeti Adattár. Pénztárunkat meglehetősen kimerítette a terjedelmes első kötet annak ellenére, hogy a Magyar Olv. Könyv. I. kötete szépen jövedelmezett. Segítséget sehonnan sem kapunk az Iskolatörténeti Adattárra. Hiába zörgettünk erre-arra. Üresen jött vissza kérelmünk a Prot. Irodalmi Társaságtól, az Akadémiától a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumtól. A tagok sem pártolják annyira, mint ahogy a csekély 1 korona ár mellett várni lehetett.

Mivel tehát pénztárunkra jelenleg egy közlöny megindításánál nem támaszkodhatunk, keresnünk kell más expedienst. A tagsági díj fölemelése jöhetne számításba, de ezt én nem ajánlom. Mi tanárok nem duskálkodunk földi javakban s annyi egyesületi díj-teher nyomja vállainkat, hogy alig győzzük fizetni, főként nagyobb városokban. A díjemelést tehát én a számitásból kihagyandónak vélem. Hanem úgy gondolkozom, hogy a nagyszámu hátralékosokat kellene valami utonmódon fizetésre szorítani. Az így bejövő összeggel a havi egy ives (16 oldal) értesítőt megkezdhetnénk és a tankönyvekből befolyó jövedelemmel folytathatnánk. Egy ivnél nagyobb terjedelmű havi értesítőnek, meg egyesetben 5 ivnyi terjedelmű közgyűlési számnak kiadásán felül, — nézetem szerint — ezuttal gondolkunk sem lehet.

A választmány hosszasan tanácskozott emez előterjesztésem felett. A havi értesítőnek itt is kevés hive volt, a többség inkább a tudományos folyóirat felé hajlott. Végeredményében, hosszas vita után, abban állapodott meg a választmány, hogy indítványom megvalósításától ugyan nem idegenkedik, de tekintettel, főként az Iskolatörténeti Adattára ez évben tett tetemes tulkiadásra, a Közlöny megindítását jobb időre elhalasztani kívánja. E határozat meggy a közgyűlés elé.

S. Szabó József.

KÜLÖNFÉLÉK.

Tudom kiben hiszek.

(Németből.)

*Az én szíven boldogítja,
Jézus Krisztus, Isten fia!
A tudat, hogy égen, földön,
Adományod a mi öröm,
Boldogságunk te szerezted,
Idvezítő nagy szeretet!...*

*Neked adott engem Isten,
Hogy jószágod idvezítsen.
Tudod azért, nincs veszélyben
Az én lelkem s idvességem,
Mert előtted mindig drága,
Mit az Atya rád ruháza.*

*Véred hullott a keresztre,
Hogy könnyüljön lelkem terhe;
Örökséged eként lettem,
Eként örködsz én felettem,*

*Tudom, neked e kincs drága,
Nem engeded ezt prédára...*

*Lelked és az Atya lelke
Kezesség az ígéretre,
Hogy igazak és ámmenek
A mik szádon kijöttek.
Nem csak akarsz, képes is vagy,
Hogy engemet üdvre juttass.*

*Oh, isteni nagy szeretet,
Mely ércitem vért is ejtett.
Lelki erő, élet, minden,
A hol a szív nyugton pihen...
Jézus Krisztus, én megváltóm!
Boldogságom tőled várom.*

Dombi Lajos.

— **Tóth Béla** közelebbi halálesete által a magyar irodalmat és hirlapírást nehezen pótolható veszteség érte. A magyar fajt és nyelvet lángelke izzó hevével szerette és tolla bámulatos erejével védelmezte mind halálig. Sok oldalú érdemeit a sajtó kellően méltatta. Az én tollam gyenge arra: hogy az ő szilárd jelleméről, nagytudásáról és vas szorgalmáról csak pár vonást is tenni megkísérlejem. Nem is céloim. Egy nyilatkozatát azonban itt, hitfeleim előtt, felemlíteni s ez által nevét emlékezetessé tenni bátorokodom. Ő tőle magától olvastam-é, avagy más valaki hallotta az ő szájából s az a valaki közölte a lapokban és hogy mikor: arra már határozottan nem emlékszem, de bizonyosan tőle származott eme nyilatkozat: „A kálvinisták kezében két drága kincs van. Az egyik a közönséges Énekeskönyvük, a másik a Biblia. Eme könyvek nemcsak a hitfelekezetre, hanem a magyar irodalomra, nyelvvezetre és irályra nézve is örökbecsűek.“ Így nyilatkozott a r. kath. hitű, a könyörtelenségig szigorú kritikus: **Tóth Béla!** Én ezt a nyilatkozatot a legnagyobb lelki örömmel olvastam, a hol csak alkalmam volt: másoknak is elbeszéltem és soha nem feledem. Most pedig a midőn az e helyen felhozom s annak nagy értékét, nagy becsét méltatom; a midőn már ő nincsen többé! nem késem, éppoly igazságos mint aranyos szavaiért az elismerés, tisztelet és hála virágaiból kötött koszorúmat a nyilvánosság előtt sirjára letenni. Szent-andrási István.

— **A nagykárolyi egyházmegye új es-perese.** Mult számunk zártakor vettük a tudósítást, mely a nt. Segesváry József lemondásával kiirt esperes választásra beadott szavazatbontás eredményéről értesített. Ez az értesítés bizonyos pótolásra és rectificációra szorul. Az értesítés helyesen mondja el a szavazatok összeszámolásának eredményeit, mely szerint Be-

rey József -n.-ecsedei lelkész egyh. megyei tanácsbíró 19° szavazatot, Havas Gyula bórvelyi, Kincses István mátészalkai lelkészek pedig összesen 18 szavazatot nyertek. A konkluzióban, a mely szerint ezek folytán új szavazás szükségese állana elő, a tudósítás azonban téves. A szavazás fent közölt eredményéből nem az következik, hogy az esperességre új választás szükséges, hanem az, hogy Berey József 1 szavazat többséggel megválasztott. Ez a szavazattöbbség nem nagy, de többség, mely előtt mind a kisebbség, mind a megválasztott, meghajolni tartozik. Ezt bizton elvárjuk a nagykárolyi egyházmegye lelkészeitől és egyházaitól, kik ugyan erős küzdelem után (melybe azonban kár hogy személyes motívumok is vegyültek) az esperesi székbe egy minden tekintetben méltó férfit ültettek: Berey Józsefet, ki úgy lelkészi szolgálattal, mint a kormányzati képességével, és igaz baráti és kartársi szeretetteljes magaviseletével magának és egyházmegyéjének eddig is közbecsülést szerzett s ki a választáskor a fel egyházmegye részéről nyilvánult bizalomhoz, (hiszen jól tudjuk, hogy ez is több volt a félnél) csakhamar megfogja szerezni, sőt tán bírja már a másik félnek a bizalmát is. Ennek a meggyőződésnek adott kifejezést a nagykárolyi egyházmegye főgondnoka mélt. Domahidi Elemér, azt hisszük mi is, kik innét a távolból üdvözljük az egyházkerület legifjabb esperesét kívánván neki és egyházunknak Isten után szerencsét, kívánt sikert és közhasznu boldog hosszú életet.

— **Egy érdekes husvét-i szokás.** Berlinnek Rixdorf nevű elővárosában van a Csehországból 1737-ben hitők miatt elűzött morva testvéreknek temploma. A herrenhutterek eme késő utódainak sajátos szokásuk van. Husvét első napját trombita szóval köszöntik és harsonáikon a „Te vagy Jézus bizodalnam” kezdetű régi ének hatalmas dallamát fújják. Így vonulnak az egész gyülekezet a temetőbe, hogy a hantok alatt nyugvókat a feltámadás hangjával köszöntsék.

— **A szász pénztintézetek és a szász luth. egyház.** Méltó büszkeséggel számol be a magyarországi (királyhágotuli) szász lutheránusok élénk közlönye a Kirehliche Blätter arról az áldozatról, jobbnaira rendes évi illetményről, melyeket a szász pénztintézetek az egyházak és iskolák általában a faji kultúra céljaira megszavaztak, illetve a múlt évi nyereségből folyósítottak. A nagyszebeni ált. takarékpénztár adott 80.000 koronán felül. A nagyszebeni Földhitelintézet 65.000 koronát az egyházaknak és 21.000-et a szász gazdasági egyleteknek. A brassói általános adott 53.000 koronát. Szászsebesi pénztintézetek 53.000-et és a megyesiek az ottani evang. gimnáziumoknak 20.000 korona évi segélyt. Nagy dolgok ezek; számok a melyek beszélnek s melyek a debreceni egyetem dolgában a debreceni és debrecen vidéki pénztintézetek részéről egy tanszék alapítvány összehozására elindult tervezőket is megszólaltatásra és bátor kezdeményezésre indíthatnak.

— **Lelkészválasztások.** Az erdőhegyi új lelkész. Erdőhegyről többször esett szó lapunk múlt évi folya-

mában; akkor is midőn érdemes lelkésze Csia Márton elhunyt, akkor is midőn egy érdekelt derék lelkész-társunk Erdőhegy multját elbeszélte. Most új és örvedetes hírünk van onnét. Az erdőhegyi hívek lelkészt választottak magoknak és pedig Bokor Sándor borsai ifj. papot, kinek remek fordítását Talmage Jeggyürü c. híres beszédsorozatából lapunkban közreadtuk. Legyen üdvöz itt köztünk a királyhágón innét, hová a mi fiaink mind vissza vágnak s kiket mi mind szívesen visszavárunk. Itt említjük meg, hogy Varga Jenő tenkei s. lelkész a máramaros-ugocsai egyházmegyében fekvő gyulai egyházba választott. A választás egyhangulag történt, a választott ifju Timótheust kísérje állandóan az Isten áldása.

— **Köszönet nyilvánítás.** Fogadja a debreceni főgymn. ifjuság mély köszönetünket a 6.54 kor. adományaért, melyet templomunk javítására küldött. Kelt Pustadaróc 1907 apr. 8. az egyház nevében Péter István gondnok.

— **Országos lelkész egyesület.** A hevesnagykunsági ev. ref. egyházmegye lelkészi egylete mint halljuk, folyó hó 18-án kisujszálláson értekezletet tart. Targy lesz az országos lelkészi egylettel szemben való állásfoglalás s egyttal az egyházmegyének három lelkészi körre való felosztása. Az egyházmegyei gyűlés apr. 30-án lesz Tiszaroffon egyik ottani birtokos, Borbély György meghívása folytán. Érdekes, hogy ugyanekkor a tiszaroffi papválasztás ügye fellebbezés alatt áll mert a március 26-iki egyházmegyel döntésbe nem nyugodtak bele.

— **Hírek a Lajtán tulról.** (Egy érdekes lemondás. A Los von Rom mozgalom.) A bécsi theol. facultásról Professor Feine megválk, mivel a facultást nem hajlandók az egyetembe bekebelezni. Megy Boroszlóba, pedig 8000 koronán felül emelkedik a facultás tanárainak fizetése. Ilyen erő van az egyetemi tanári ei-iben. A legkitünőbb prot. tehetségek ott hagyják Bécsset a nagy varost egy szerény, provincialis városért. Különben az evangéliomi mozgalom Ausztriában 3067 taggal növelte a prot. egyházakat a mult évben. Az elmúlt nyolc esztendő növekedése pedig és legujabb kimutatások szerint 32,553 ebből 30.430 a római kath. egyházból történt átlépés.

— **Orgona megrendelés.** Ombod község Szatmár megye ev. ref. temploma részére szükséges új orgona készítésével Ország Sándor rákospalotai (Bpest-mellett) orgonagyáros cég lett megbizva. A mű a legujabb eszter szerinti díszes szekrényvel készül és előre láthatólag f. évi augusztus 1-én lesz a használatnak átadva.

— **A felekezeti tanárok fizetésének végleges rendezése.** A ref. tanárság az ideiglenes állami fizetése kiegészítés mellett sürgeti a fizetés végleges rendezését is. A szegedi tanár kongresszus hatása alatt a hódmezővásárhelyi tanárkar a fizetés végleges rendezése ügyében fölterjesztést intézett az orsz. ref. tanáregyesülethez s egyben köriratot is a ref. tanárkarokhoz. Az orsz. ref. tanáregyesület igazgatósága kimondotta, hogy helyesli a szegedi tanár kongresszus azon határozata mellett való állásfoglalást, melyszerint a nem állami tanárok fizetése az államiakéval együtt egy alapon, egy törvényben egyenlő mértékben rendeztessék még pedig a rangsoros fizetési osztályok és fokozatok eltörlésével a seniomos rendszer értelmében. Kész az ily irányu hódmezővásárhelyi indítványt pártoló javaslattal terjeszteni a választmány és közgyűlés elé s a legmelegbben támogatja azt is, hogy az egyesület az indit-

Löfkovits Arthur

==== órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. ====

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok,

kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Konfirmálások alkalmából

ajánljuk az

S. Szabó József által átdolgozott Révész—Szoboszlai—Szabó: Konfirmációra előkészítő kátét ára 30 fill.

Konfirmációi emléklapok fekete nyomással
1 drb. 4 fill., 100 drb. 3.60, csinos kék körzettel 1 drb. 5 fill. 100 drb. 4.50, diszes aranyozott körzettel 1 drb. 6 fill., 100 drb. 5.40

Konfirmáció ajándéku ajánljuk a Rozgonyi J. féle gyermekimakönyvet diszes kötésben 50 fill., 80 fill., 3 kor., 4 kor., és 5 korona árakban kaphatók :

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

prot. irodalmi könyvkereskedésében

DEBRECENBEN, Kossuth-utca 11. szám.

====
— „Antidol“ a legjobb gyógyszer : fejfájás ideges fejfájás és nátha ellen. A szert nem kell bevenni, néhány csepp tenyéren eldörzsölve, s használatin tasítás szerint belélegezve, azonnal megszünteti a bajt. Sok ezer ember használja s mindenki csak jót mond róla. Kérdezze ismerőseit, hogy használta-e már az Antidol-t, amely nagyszerű hatásáért arany éremmel lett kitüntetve egy üvegese ára 1 kor. 20 fill. és 35-ször mulaszthatja el vele a fejfájást. Kapható: Grósz Nagy Ferencz gyógyszer-tárában Debrecen az Arany egyszarvuhoz.

====

Baktai EGRY FERENCZ

==== harangöntő ====

Kis-Gejőcz, Ungmegye.

A milleniumi kiállításon kitüntetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben

==== arany oklevelet nyert. ====

Ajánlja

harangöntő

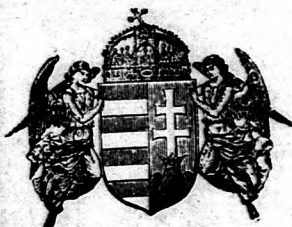
— műhelyét. —

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az országban Teljes szavatosság mellett szállít

harangokat

bárminő sulyban, nem-tetszőket feltétlenül visszavesz, a költségeket visszatéríti Árjegyzéket bérmentősen küld.

Nagyon sok elősmé-
==== ró irat. ====

Novotny Antal

harangöntőde és vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárvaros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hegedű-hez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hang-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 461 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok illetnekel való újra szerelését és vertvas-harang állványokat. Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

TRIESTI ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG (ASSICURAZIONI GENERALI)

Budapest, V., Dorottya-utca 10. szám.

A „Közgazdaság“ rovatban közöljük a TRIESTI ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG

a legnagyobb, leggazdagabb és legrégebb biztosító intézetünk

mérlegének főbb számadatait. Teljes mérleggel a társaság mindenkinek, a ki e célból hozzá fordul, a legnagyobb készséggel szolgál.

Az intézet elfogad: élet-, tűz-, szállítmány-, üveg-, betöréses-lopás- és hangtörés és repedés elleni biztosításokat. Közvetít továbbá: jégbiztosításokat a „Magyar jég és viszontbiztosító r.-t., valamint baleset elleni biztosításokat az első o. általános baleset ellen biztosító társaság“ számára.

A debreceni főügynökség saját kezelésben.
Piac-utca 30.

A „Neumann M.“ cég debreceni áruházáról.

Elsőrendű látványossága Debrecenben a Piacz-utcának

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító cég

☞ férfi, fiu és leányka ruha-üzlete. ☞

A járókelőket megálitják a pompázó kirakatok, melyekben izléssel és dusan vannak felhalmozva az tavaszi idény legujabb divat-darabjai.

Ezen elsőrangú férfi ruha-üzletnek, mely 56 év óta áll fenn, jó hírneve a közönség körében a népszerűséget megszerezte, különösen impozáns az üzlet belseje, melyben pazarul vannak felhalmozva hazai és külföldi szövetekből készült ruhakülönlegességek.

Az üzlet a legszolidabb alapra **szabott árak**, mely minden darabon ki van fektetve, amennyiben a **szabott árak**, mely minden darabon ki-tüntetve látható, a legpontosabban lesz betartva, úgy, hogy a közönség a legpontosabb bizalommal eszközölheti bevásárlásait.

Vidékről érkező megrendeléseket a cég pontosan teljesít és a meg nem felelő árut készséggel visszaveszi.

NEUMANN M es. és kir. udv. szállító Debrecen. főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPITVAOTTT 1845-ben.